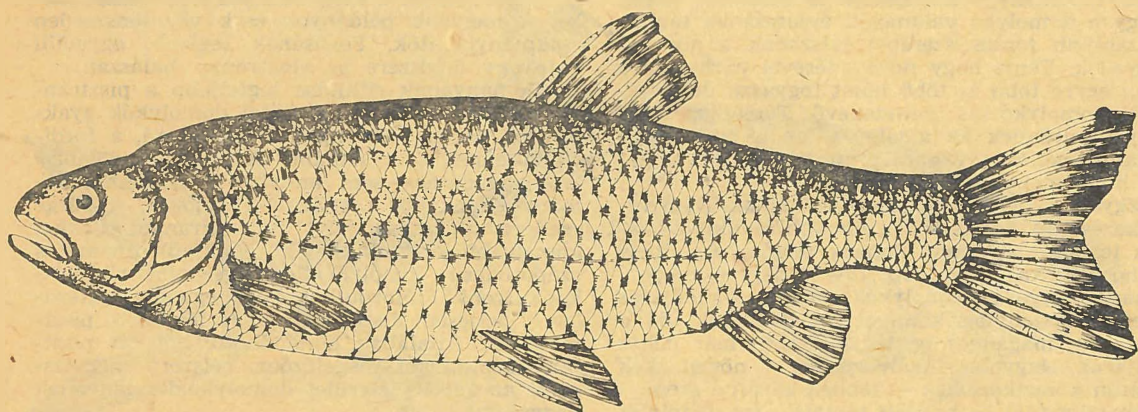

A DOMOLYKÓ

(*Leuciscus cephalus* L.)

A domolykó hegyi patakjaink pisztrángszint-táján a legjelentősebb, leggyakoribb előfordulású pontyféle, de kisebb számban megtaláljuk nagyobb folyóinkban is. Fontos szerepet játszik a hegyvidéki víztározók halállományában.

Bár szereti a tiszta, magas oxigéntartalmú vizet, jól alkalmazkodik a mostohább körülményekhez, így a vízszennyezésekhez is.

Elterjedési köre Európára és Kisázsiaira korlátozódik. Hiányzik Olaszországtól és Görögországtól déli részéről, Portugáliától, Írországtól, Dániától, Angliától és a Skandináv-félsziget északi részéről. Előfordulásának keleti határát a Volga, a Don és az Ural folyók képezik.

Hengeres testét viszonylag nagy, sötét szegélyű pikkelyek borítják. A halbiológusok magas és alacsony testű változatait különböztetik meg. Az előbbi a tavakra, míg az utóbbi a folyóvizekre jellemző, de a magas testű változattal gyakran folyókban is találkozunk. Általában egy-egy vízterület domolykóállományán belül az ikrások teste magasabb, míg az alacsonyabb testű tejesek úszói hosszabbak. Biztos támpontot az ivarok megkülönböztetéséhez egyedül az ívási időben a tejesek feji részén és az oldalvonal mentén megjelenő nászkiütések nyújtanak.

Gyakran előfordul, hogy halunkat összetévesztik közeli rokonával a nyúldomolykóval (*Leuciscus leuciscus* L.). A *Leuciscus*-nem másik két képviselőjével, a jásszal (*L. idus*) és a vaskos csabakkal (*L. souffia agassizi*) már kisebb a hasonlatosság. A nagy, sötét szegélyű pikkelyek mellett fontos megkülönböztetési bélyeg még a domolykó széles, vaskos feje — innen száрма-

zik a gyakran használt „fejes domolykó” megjelölés.

A domolykó szája kissé felső állású és lényegesen nagyobb a rokonfajokénál, egészen a szem középvonaláig húzódik. Úszói — a fark- és hátúszó kivételével — vöröses színűek. Farkúszója kevésbé mélyen bemetszett, mint a rokonfajoké. Alsó úszója lekerekített, szemben a nyúldomolykó homorú úszószegélyével.

Különösen kedvező körülmények között — elsősorban Kelet-Európában — a 6–8 kg-os testúlyt is eléri. Nálunk a legnagyobb példányok 2–3 kg súlyúak. Növekedési üteme vízterületenként erősen differenciált. Hazai adatok hiányában — tájékoztató jelleggel — *Sedlar* (1972) szlovákiai adatait közöljük. Ezek szerint a domolykó testhossza az egyes éveken a következők szerint alakul: 60, 97, 131, 160, 188, 218, 248, 263, 294, 315, 336, 357, 385 mm.

Ivarérettségét 3–4 éves korban éri el. Május–június hónapokban rakja le ikráit a patakok sekélyebb vizű kiöntéseiben. Az 1,5 mm-es átmérőjű ikrák rendkívül ragadósak, általában növényzethez, ritkábban a kövekhez tapadnak.

A nagyobb, ivarérett domolykók magányos életmódot folytatnak és hosszú ideig ragaszkodnak egy-egy kiválasztott leshelyhez. Csak az ívási időszakban hagyják el revierjüket, a hidak pillérét vagy a vízbe nyúló ágak árnyékát. A növények viszont kisebb csapatokba verdőve vándorolnak.

Rendkívül falánk, igazi mindenevő halfaj. A ragadozókhöz hasonlóan, kismértékben télen is táplálkozik. Étlapján növények, különböző lár-

vák, férgek, rákok, vízi és szárazföldi rovarok, halak és békák szerepelnek.

A fiatal domolykók fő tápláléka növényi eredetű, elsősorban különböző algafajokból áll. Romániai vizsgálatok (*Gyurkó és Nagy, 1969*) szerint nyáron, a legintenzívebb táplálékfelvétel időszakában, a domolykóivadék béltartalmának mindössze 12,64%-át képezi állati eredetű táplálék. Magasabb az állati táplálék részaránya tavasszal (25,51%) és ősszel (32,80%).

Különösen a hegyi patakokban szívesen vadásznak a domolykók a vízre hulló vagy a víz felett repdeső rovarokra. Nagyobb folyók esetében e csemege már nem olyan bőséges, halunk különösen a meleg nyári hónapokban a fenék faunájából tartja fenn magát.

A tapasztalatok erősen cáfolják azt, a korábban elterjedt nézetet, mely szerint a domolykó idősebb korában ragadozó életmódra tér át. Számos tudományos közlemény is beszámol arról, hogy a domolykó valamenyi évjáratának táplálkozásában fontos szerepet játszanak a növényi anyagok. Tény, hogy növekedésével párhuzamosan, egyre több és több halat fogyaszt, de a felnőtt domolykó is mindenevő. Táplálkozásából ugyan eltűnnek az algafajok, de a gerinctelen állatok mellett továbbra is megtalálhatók a vízbe hulló magok és gyümölcsök.

Egyike vizeink legjobb sporthalainak. Nem védekezése teszi azzá, sokkal inkább rendkívül óvatos természete, amely komoly feladat elé állítja a horgászokat. A kisebb, 10–20 dkg-os, csoportosan portyázó domolykók megfelelő időjárás esetén, viszonylag könnyen megfoghatók, de a nagyobb, magányos példányok eszén már nehéz túljárni. Nagyobb folyóvizekben a növények nyáron a partközelségben — többek között a szennyvízbefolyóknál — keresik táplálékukat, a felnőtt domolykók leshelyét viszont már nehezebb megtalálni. Horgászatának legszebb módja a műcsa-

lis legyezés vagy pergetés. Műléggel hegyi patakokon, villantóval a nagyobbacska folyókon érhető el szép eredmény. Villantózásra a nyári hónapok a legalkalmasabbak. Óvatos horgászat, apró körömvillantóval még a halban szegénynek ítélt folyókban is szép füzérre való domolykó lehet fáradozásunk eredménye. Arra kell törekedni, hogy a villantót minél hosszabban húzzuk a parttal párhuzamosan, a folyással szemben. Szennyvízbefolyók közelében a kapások többségére a parttól 1–2 m távolságban, egészen sekély vízben számíthatunk.

A nyár vége felé a kisebb domolykók is mélyebbre húzódnak. Ilyenkor nagyon jól foghatók gilisztával csalizott, finom fenekezőkészséggel. Űszós horgászata leginkább az akadós terepen használatos.

Halászati jelentősége már jóval kisebb. Főhalaként sehol sem szerepel a fogásokban, annál is inkább, mivel a hagyományos halászeszközökkel a nagyobb példányok csak véletlenszerűen zsákmányolhatók. Fogásának legjobb, egyedüli hatékony módszere az elektromos halászat.

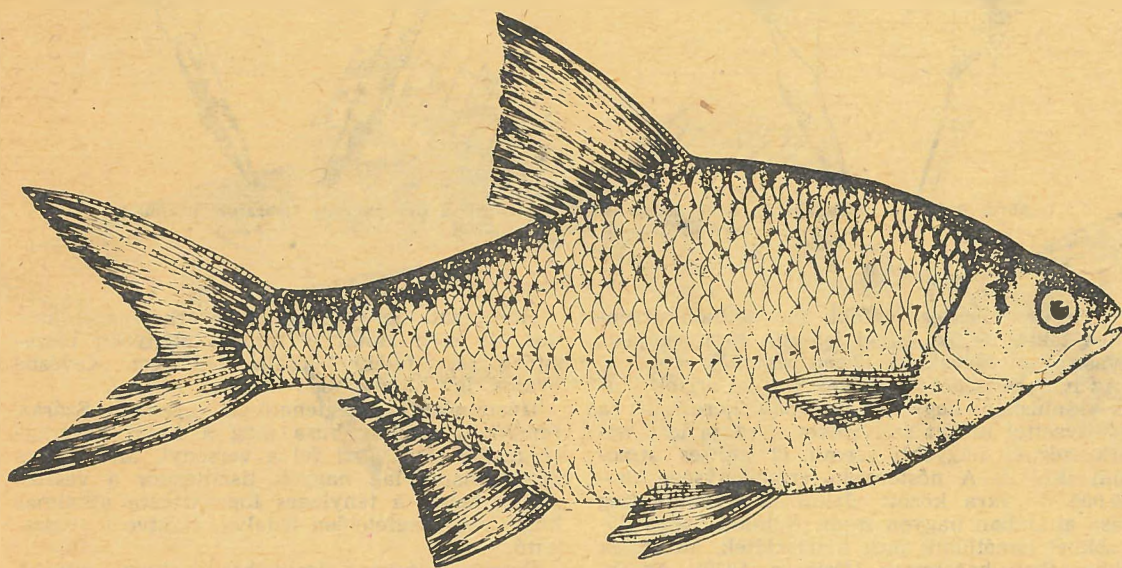
Állományának ritkítása legfeljebb a pisztrángos vizeken indokolt. A fiatal domolykók gyakran válnak a pisztrángfélék prédájává, a fordítottja ennek már ritkább. A nagyobb domolykók ragadozása sem annyira a nemeshalállományra, inkább a silányabb fajokra, a fűrge csellére, költőtére, kövi csikra irányul. Sokkal komolyabb kárt okozhat a rendkívül dinamikus szaporodású domolykóállomány, mint táplálék-konkurrens. Előfordulhat, hogy egy-egy vízterületről teljesen kiszorítják az értékesebb pisztrángokat. Általában elmondható, hogy a pisztrángtelepítéseket megelőzően, célszerű megvizsgálni az adott vízterület domolykóállományának nagyságát.

PINTÉR KÁROLY

A KARIKAKESZEG

(*Blicca björkna* L.)

A *Blicca*-nem egyedüli tagja, vizeink kevésbé értékes, de tömeges előfordulású keszegfaja.

Hazánkban szinte minden állóvízben megtalálható. A tavakon, holtágakon és víztározókon kívül a lassú, növényzettel benőtt folyószakaszokon is nagyon gyakori.

Csak Európában él, de itt is hiányzik a Földközi-tenger vízgyűjtő területéről, tehát mindhárom nagy, déli félszigetről. Az Alpoktól északi és keleti irányban találkozunk a karikakeszeggel, egészen a Káspi-tengerbe ömlő folyókig. Franciaország északi részén megtaláljuk, de a brit szigeteken elterjedési területe rendkívül kicsi, Anglia Yorkshire és Suffolk közötti részére korlátozódik. Skandináviában Svédország és Finnország déli részén él, északabbra már nem. Elterjedési területének inkább déli részén találkozunk vele tömegesen.

Scserbuha (1973) kétségbe vonja a *Blicca*-nem önállóságát, kimutatva, hogy halunk sokkal inkább hasonló a dévérkeszeghez (*Abramis brama* L.), mint az azzal közelebbi rokonságban állónak tartott lapos keszeg (*Abramis ballerus* L.) és bagolykeszeg (*Abramis sapa* Pallas). Tény, hogy a karikakeszeg fiatal korban rendkívül nehezen különböztethető meg a dévérkeszegtől. Amíg a felnőttkori színezet és az úszósugárszám nem alakul ki, a néhány centiméteres halak meghatározásában a garatfogak száma, illetve

elhelyezkedése az egyedüli biztos támpont. Erre elsősorban olyankor van szükség, ha valamely ragadozó táplálékában igyekszünk megállapítani a keszegfajok pontos rendszertani hovatartozását. A karikakeszeg garatfogai mindkét oldalon 2–2 sorban helyezkednek el, szemben a dévérkeszeggel, amelynél egy-egy sorban találjuk őket. A karikakeszeg garatfogai közül 2–3 kisebbet találunk az egyik, és 5 nagyobbat a másik sorban (1. ábra).

Testének alakja nagyon hasonló a dévérkeszegéhez, csak a hátvonal töretlenebb ívében mutatkozik különbség. Kis fejéhez képest, szemei aránylag nagyok. Testszíne ezüstösebb, mint rokonáé. Pikkelyei valamivel nagyobbak és vastagabbak, az oldalvonal mentén számuk alacsonyabb (43–49). Farkúszója hosszú, alsó úszója mindössze 19–23 sugárból áll. A páros úszók töve vöröses színű.

A karikakeszeg rokonánál lassúbb növekedésű, kisebb termetű hal. Maximálisan 35 cm-es testhosszt és 1 kg-os testsúlyt érhet el, de a félkilósak is már nagynak mondhatók.

Rendkívül érdekesek *Balon* (1967) adatai egy félkiós, 16 éves példány fejlődéséről. Ezek szerint a szlovákiai karikakeszeg matuzsálem testhossza egyes életéveinek a végén a következő szerint alakult: 48, 79, 100, 118, 138, 157, 172, 184, 192, 202, 208, 225, 231, 240, 246 és 260 mm.

Táplálkozása kevésbé ismert, mint rokonáé, a dévérkeszegé. Annyi bizonyos, hogy menüjében még felnőttkorban is nagy szerep jut a moszatoknak és a növényi törmeléknek. Ennek elle-

jük megmondani, mekkora mennyiségű apró, silány karikakeszeget fognak ki halászaik évente. A Szovjetunióban a Dnyeper és a Volga torkolatvidékén hatalmas mennyiségben fogják.

1. ábra. Balról a karikakeszeg (*Blicca bjoerkna* L.), jobbról a dévérkeszeg (*Abramis brama* L.) garatfogainak elhelyezkedése

nére a dévérkeszeg legfőbb táplálékkonkurrensének tekinthetjük, mivel jelentős fogyasztója az árvaszúnyog lárváknak (*Tendipedidae*).

Az ivarérettséget 3–4 éves korban éri el. Május–júniusban nagy csapatokban keresi fel a növényzettel benőtt szelvényeket, s rakja le a dévérkeszegnél nagyobb szemű (2 mm-es átmérőjű) ikráját. A nőtények termékenysége 20–100 000 db ikra között alakul. A karikakeszeg ivása általában nagyon zajos. Néhány napos időközökkel ismétlődik meg a nászjáték, az esetek többségében háromszor (Drjagin, 1939). Az ikra kikeléséhez 4–6 napra van szükség (Berinkey, 1966).

Az ivási időtől eltekintve, magányos életmódot folytat, hínárfélékkel benőtt élőhelyén. Legfeljebb néhány példányból álló, alkalmi csapatokat alkot. Kevésbé húzódik be a mély vízbe, mint a dévérkeszeg. Teleléskor sem képez olyan nagy csapatokat, mint rokona. Helyhez kötött életmódot folytat, nem vándorló természetű.

A karikakeszeg halászati „jelentősége” — sajnos — meglehetősen nagy. A fogásokban a dévérkeszeg mellett jelentkezik, s attól ritkán különböztetik meg. Tulajdonképpen nem is tud-

Horgászata lényegében a dévérkeszeggel azonos, de még annál is inkább előnyben részesíti a tézstafélékkel csalizott horgot. Kevésbé óvatos, így könnyebben kapásra bírható.

Húsminősége meglehetősen gyenge. Száraz, rendkívül szálkás húsa még a fiatal dévérkeszeggel sem veszi fel a versenyt. Mivel teste lapos, viszonylag nagyok tisztításkor a veszteségek, kevés a tényleges fogyasztásra alkalmas hús. Csak megfelelően irdalva, átsütve fogyasztható.

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy nagyobb karikakeszeg-állomány kialakulása egyetlen vízünkben sem kívánatos. Pontos vizsgálatra volna szükség arra vonatkozóan, mekkora százalékát képezi az egyes vízterületek keszegállományának, hol kívánatos gyéritése.

Mivel a felvett táplálékot kis hatékonysággal, és emellett silány minőségű halhússá transzformálja, szerepét károsnak ítéltjük. Ezt a tényt csak minimális mértékben enyhíti, hogy mint szaporá, lassú növekedésű halfaj, gyakran szerepel a ragadozók, elsősorban a csuka táplálékában.

PINTÉR KÁROLY